مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

د ستراتېژيکو او سيمه‌ييزو څېړنومرکز ۲۰۱۹/۰۶/۲۱

په افغانستان کې د جنګي جرمونو د څېړلو سره مخالفت يوه حقوقي ارزونه

متأسفانه زموږ ګران هېواد افغانستان کې د درېيو لسيزو راهيسې جګړه روانه ده او نه يوازې د هېواد مادي او معنوي شتمنۍ يې له منځه وړې بلکې د جګړې ښکېلو خواو له لوري داسې کړنې ترسره شوي دي چې د انساني کرامت، اسلامي شريعت، د بشردوستۍ نړيوال قانون او نړيوالې جنايي محکمې له اساسنامې سره په بشپړه توګه خلاف او ټول جنګي او د بشريت پر ضد جنايتونه دي، په دې وروستيو کې د نړيوالې جنايي محکمې څارنوالې فاتو بېنسودا [(Fatou Bensouda)](#) له نړيوالې جنايي محکمې څخه غوښتي دي چې په افغانستان کې د امريکايي ځواکونو لخوا د جنګي جرمونو د څېړلو د مخنيوي په اړه وضاحت ورکړي ځکه دغې څارنوالې پخوا له نړيوالې جنايي محکمې غوښتي وو چې په افغانستان کې د امريکايي ځواکونو لخوا ترسره شوي جنګي جرمونه دې وڅېړل شي او په اړه يې بايد نړيواله جنايي محکمه عادلانه پريکړه ترسره کړي.
جنګي جرمونه کوم دي، په افغانستان کې د امريکايانو له لوري تر سره شوي جرمونه، ددې جرمونو د څېړلو لپاره د نړيوالې محکمې صلاحيت او مسؤوليت څه دئ او د محکمې د غوښتنو په اړه امريکا څه دريځ لري دې پوښتنو ته د دې اوونۍ په تحليل کې ځواب ويل شوی دی.

جنګي جرمونه کوم جرمونه دي؟
د ملګرو ملتونو د منشور له مخې جنګي جرمونه په لاندې ډول دي:
۱ـ هر ډول جګړيز او تيري کونکی عمل چې د سولي پر ضد وي.
۲ـ بي رحمانه ظلمونه د هر قوم او قبيلې پر غير نظاميانو باندي.
۳ـ ډله ييزې وژنې، د خلکو کوچول، په ډلييزه توګه په زندانونو او نورو ځايونو کې د خلکو اچول.
د نړيوالې جنايي محکمې د اساسنامې د اتمې مادې په اساس جنګي جرمونه په دې ډول په نښه شوي دي:
۱ـ د هغو اموالو تخريب چې نظامي اړتياوو په موخه ترې ګټه نه اخيستل کيږي.
۲ـ د جنګي بنديانو او هغه اشخاصو سره چې په خپله خوښه تسليم شوي وي ناوړه چلند او د هغوی او نورو اشخاصو په اجباري ډول د جګړې په ليکو کې جذبول.
۳ـ دښارونو، کليو، بي دفاع ساختمانونو چې نظامي اهداف نه وي بمبارول يا پرې حمله کول.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

۴- داسي اسلحو، توپونو او موادو کارول چي زيات ضرر لري.
۵- جنسي تيری.
۶- د انسان پر جسم او ځان باندي تاوتريخوالی په ځانګړي توګه وژب، بي رحمانه شکنجه ورکول او داسي نور.

په افغانستان کي د امريکايانو لخوا تر سره شوي جرمونه
له ۲۰۰۱ م کال نه چي امريکايانو په افغانستان کي خپل نظامي حضور پيل کړ له هغه وخت نه يي په افغانستان کي خپل نظامي وسايل او اسلحي د امتحان په پار د افغانستان په خاوره کي استعمال کړلي او اوس يي هم استعمالوي دوی په افغانستان کي په ودونو، جنازو، مسجدونو، روغتونونو، کليو او باندو کي هغه اسلحي او بمونه اسعتمال کړل چي د هغه استعمال د نړيوالي ټولني لخوا منع شوی دی د مثال په ډول د ننګرهار ولايت په اچين ولسوالی کي د بمونو د مور استعمال چي د ملي يووالي حکومت لخوا د دي ډول بمونو د استعمال تود هر کلی هم وشو.
همدا ډول دDaisy cutter, cruse, AGM missile او د GM-13 راکټونه استعمال د ننګرهار په توره بوره، د هلمند په مارجه، کندهار په ميوند او ډېری داسي نورو سيمو کي د دوی له لوري استعمال شوي او اوس هم استعماليږي.

نړيواله جنايي محکمه کومو جرمونو ته د رسيده ګی واک لري؟
د جنائي جرمونو نړيواله محکمه International Criminal Court (ICC) د هالنډ په هاګ کي، د ۲۰۰۲ م کال په جولای مياشت کي جوړه شوه. د دغي محکمي اساسي دنده دا ده، چي د دغي اداري د تاسيس له نېټي راوروسته په غړو هېوادونو کي جنګي جرمونه، ټولوژني، د بشر ضد جرمونه او نورې ورته قضيې وپلټي. نوموړې اداره يوازې د هغو حقيقي افرادو د جرمونو قضيې څېړي، چي عمر يي تر ۱۸ کلونو پورته وي او د تورنو کسانو رسمي پوست او مرتبه هم د دغي محکمي په صلاحيتونو څه اغېز نه لري.
د هاک نړيواله محکمه کي د افغانستان په شمول ۱۲۲ هېوادونه غړي دي. د نړی له مهمو هېوادونو څخه چين، روسيي او امريکا چي د ملګرو ملتونو د امنيت شورا دايمي غړي دي، که څه هم په ۱۹۹۸ کال کي، په روم کي د دغي محکمي اساسنامه لاسليک کړې؛ خو لا يي هم د دغي محکمي غړيتوب نه دی اخيستی.
افغانستان په ۱۳۸۱ هجري لمريز کال د دلوې په ۲۱ نېټه چي د ۲۰۰۳ ميلادي کال د فبروری له لسمي نېټي سره سمون لري دا اساسنامه لاسليک کړې ده او دا چي هغه مهال افغانستان پارلمان نه درلود نو د افغانستان امضاء پرته له دې چي تصويب شي د اعتبار وړ ګڼل شوي او غړيتوب يي حاصل کړی دی.
د نړيوالي جنايي محکمي د اساسنامي په پنځمه ماده کي د محکمي تر صلاحيت لاندي څلور ډوله جرمونه قرار لري چي په لاندي ډول دي:

۱/ د نسل وژني جرمونه: د شپږمي مادې په اساس هر هغه عمل چي د هغه په واسطه يوه برخه او يا ټوله برخه د ملت، قوم، نژاد او مذهب د نابودی سبب شي دېته نسل وژنه وايي.
۲/ د بشريت پر ضد جرمونه: هر هغه عمل چي هغه د غير نظاميانو پر وړاندي تر سره کيږي که هغه قتل دی، که په غلامی نيول دي يا هم د خپلي خاوري شړل دي دا دي بشريت پر ضد جرمونه دی.
۳/ جنګي جرمونه: نړيوالي جنايي محکمي جنګي جرمونه تقريبا په ۲۶ برخو باندې وېشلي چي دلته يي قصدي وژنه، شکنجه،د کورونو ښارونو او کليو بمبارول، بي دليله بنديانول او دېته ورته اعمال د بېلګي په ډول راوړلی شو.
۴/ د تجاوز جرمونه: ددې جرم نه يي مطلب ارضي تماميت د هېواد دی خو د هېوادونو د اختلاف نظر د موجوديت له امله يي په اساسنامه کي نه دی تعريف کړی.
د پورتنيو جرمونو له ډلي يو هم جنګي جرم دی چي د يادې اساسنامي د پنځمي مادې په اساس نړيواله جنايي محکمه دې ډول جرمونو ته د رسيده ګی واک لري او کولای شي چي مرتکبين يي مجازات کړي.

آيا پر امريکا د نړيوالي جنايي محکمي پريکړې تطبيق کېدای شي؟
پر دولتونو باندې د نړيوالي جنايي محکمي د اساسنامې د احکامو د تطبيق له حيثه مورږ د نړی ټول دولتونه پر درې ډوله وېشو
لومړی: هغه هېوادونه دي چي اساسنامه يي امضاء کړې او هم يي د خپل هېواد په پارلمان کي تصويب کړې ده. دغو هېوادونو د محکمي غړيتوب ترلاسه کړی دی او د محکمي بشپړ غړي ګڼل کيږي چي فعلاً د دې هېوادونو شمېر ۱۲۰ هېوادونو ته رسيږي چي پر دوی باندي اساسنامه مطلقاً د تطبيق وړ ګڼل کيږي.
دويم: هغه هېوادونه دي چي تر اوسه يي دا اساسنامه نه امضاء کړې او نه يي تصويب کړې ده. دا هېوادونه د اساسنامي په متعلق په مطلق ډول هېڅ مسؤليت نه لري او د اساسنامې احکام پر دوی باندې د تطبيق وړ نه دي. يواځي په يو صورت کي ددې اساسنامي احکام پر دوی باندي د تطبيق وړ ګڼل کيږي چي دوی په خپله خوښه د يوې مشخصي قضيې په برخه کي د اساسنامي احکامو د تطبيق غوښتنه وکړي نو بيا يواځي په هماغه مشخصه قضيه کي

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

د اساسنامې احکام پر دوی باندې د تطبیق وړ ګڼل کیږي او دغه هېوادونه په هماغه مشخصه قضیه کې د اساسنامې احکامو منلو ته مجبوریږي.
دریېم: بین البیني هېوادونه دي، یعني دا هغه هېوادونه دي چې اساسنامه یې صرفاً امضاء کړې ده ولې تصویب کړې یې نه ده. دا هېوادونه د پرنسیب له لحاظه د اساسنامې په مقابل کې کوم مکلفیت نه لري ولې سره د دې هم د دې لپاره چې د اساسنامې د تصویب لپاره یې یو پړاو تکمیل کړی دی نو ددې لپاره چې فعلاً د دوی موقف روښانه نه دی نو که غږیتوب ترلاسه کړي او که نه د موقف د روښانه کېدو تر وخته مکلف دي چې د اساسنامې د عمومي پرنسیپونو یا روحیې مخالفې کړنې او اعمال ترسره نه کړي. البته کله چې ددې هېوادونو موقف روښانه شي نو له دوه حالته به خالي نه وي.
یا دا چې دوی به له غږیتوب نه صرف نظر وکړي یعنې اساسنامه به په خپلو پارلمانونو کې تصویب نه کړي نو په دې حالت کې بیا له دې قید نه په اینده کې خلاصیږي او غیر غړو هېوادونو په قطار کې راځي.
یاّ دا چې دوی به دا اساسنامه تصویب کړي نو په دې حالت کې دوی بیا غړي ګڼل کیږي او د اساسنامې احکام او قواعدوورباندې مکملاً تطبیق کیږي.
امریکا متحده ایالات د نړیوالې جنایي محکمې اساسنامه په پارلمان کې نه ده تصویب کړې بلکې یواځې یې امضاء کړې ده ولې تېر کال له خپلې امضاء هم تیر شو او فعلاً د نړیوالې جنایي محکمې غړی هېواد نه ګڼل کیږي نو ځکه پرې د دغې محکمې هېڅ ډول حکم د تطبیق وړ نه دی. د یادولو وړ ده چې امریکا هغه هېواد دی چې د نړیوالې جنایي محکمې د جوړېدو پرمهال یې مخالفه رایه ورکړې وه او دلیل یې دا وو چې دا زموږ د ملي حاکمیت سره په ټکر کې ده. دا سمه ده چې د نړیوالې جنایي محکمې احکام په دغه هېواد نه تطبیق کیږي ولې که چیرې دوی د نړیوالې جنایي محکمې په یو غړي هېواد کې د دې محکمې د صلاحیت لاندې جرایم ترسره کړي نو بیا په دوه حالاتو کې محکمه کولای شي چې دغو جرمونو ته رسیده ګي وکړي اول ـ کله چې غړی هېواد محکمې ته شکایت وکړي او دویم دا چې د محکمې څارنوال قضیه محکمې ته ارجاع کړي. دا چې افغانستان د محکمې مکمل غړی هېواد تر اوسه یې د امریکایي پوځیانو له جنګي جنایتونو محکمې ته شکایت نه دی کړی خو په دې وروستیو کې د محکمې څارنوالې فاتو بېنسودا غوښتنه کړې ده چې د امریکایي پوځیانو جنګي جنایت دې په افغانستان کې وڅېړل شي چې متأسفانه د محکمې لخوا دا موضوع نه ده تعقیب شوې، د نه تعقیب دلایل یې ډیر زیات دي خو دلته د هارورد د حقوقو مکتب د پروفیسور (Alex Whiting) دلایل رانقلوو چې نوموړی دغه دلایل وړاندې کوي:
١. د امریکایانو سیاسي نفوذ او پر نړیوالې جنایي محکمې یې اغیزې.
٢. پر افغان دولت فشار واردول تر څو له نړیوالې جنایي محکمې سره په دغه څېړنو کې همکاري ونه کړي او د دې څېړنو سره مخالفت وکړي.
٣. د امریکا د ولسمشر ډونالډ ټرمپ لخوا ګواښ چې که چېرې دې څېړنو ته ادامه ورکړي نو خپل مالي امکانات به پر دې محکمه ودروي.
٤. د امریکایي حکومت له خوا ګواښ که چیرې دې څېړنو ته ادامه ورکړي نو د محکمې په قاضیانو به بندیزونه ولږوي او امریکا ته د راتګ ویزې به ورنکړي.[1]
دپای خبره
د جنګي جنایتونو د څېړلو سره د سپینې ماڼۍ د جدي مخالفت څخه خو دا ښکاري چې امریکایي پوځیانو په افغانستان کې په پراخه کچه جنګي جنایتونه ترسره کړي دي او دغه هېواد له دې ویره لري چې که چیرې دا جنایات وڅېړل شي نو امریکا به ورسره بدنامه او پوځیان به یې د محاکمې میز ته کش کړی شي له همدې امله په خپل ټول توان په دې محکمه فشار واردوي چې یادې څېړنې ترسره نشي او تراوسه پورې دا کار بریالی دی.
خو آزادي نړۍ ته دا په کار ده چې د افغانستان د خلکو غږ واوري او د دې جنایاتو د څېړلو په خاطر د عدالت د نړیوالې محکمې حوصله افزایي او ملاتړ وکړي. هغه هم په داسې حالاتو کې چې په ظاهره افغان جګړه مخ په ختمېدو ده او شاید امریکایي پوځیان طالبانو سره د موافقې نه پس، په بشپړه توګه افغانستان نه ووځي. د انصاف تقاضا خو همدا ده چې امریکایان دې د افغانستان څخه د وتو څخه دمخه، دلته د تویو شویو وینو او شویو جنګي جنایاتو حساب نړیوالو ته ورکړي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ